

פרק 15

אפוטרופסות וחלופות לתמיכה בבגירים ולהגנה עליהם

אוגדן זכויות לילדים ובוגרים עם מוגבלות פיזית

איל"ן - איגוד ישראלי לילדים נפגעים (ע"ר) בשיתוף נציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות, משרד המשפטים, והקליניקה לזכויות אנשים עם מוגבלות, האוניברסיטה העברית

15. אפוטרופסות וחלופות לתמיכה בבגירים ולהגנה עליהם

האמנה בדבר זכויותיהם של אנשים עם מוגבלויות מכירה בזכות היסוד לאוטונומיה ועצמאות שמתבטאת בזכותו של כל אדם עם מוגבלות להשתתפות בחברה, להגדרה עצמית ולקבלת החלטות הנוגעות לחייו.

על כן המגמה המתרחבת בעולם היא לצמצם ככל האפשר את הגבלתו של אדם לבצע פעולות משפטיות, וכפועל יוצא של מגמה זו בתי המשפט מצמצמים את מינוי האפוטרופסות. במהלך השנים פותחו כלים משפטיים חלופיים, מרוככים יותר, למינוי אפוטרופוס, ובתיקון לחוק האפוטרופסות שנעשה בשנת 2016 באות במקומו חלופות כגון ייפוי כוח מתמשך וקבלת החלטות נתמכת.

15.1. ייפוי כוח מתמשך

מהו ייפוי כוח מתמשך?

אדם הכשיר לקבל החלטות הנוגעות לעצמו יכול לערוך **ייפוי כוח מתמשך** לפני עורך דין שהוכשר לכך.

מדובר בכלי לתכנון עתידי שבמסגרתו אדם (הנקרא "הממנה") קובע מי יטפל בענייניו וכיצד במועד שבו לא יוכל עוד לקבל החלטות הנוגעות לעצמו.

לאילו עניינים ממנים מיופה כוח?

1. אפשר למנות מיופה כוח לעניינים אישיים, לענייני רכוש ולענייני רפואה, וכן לכל העניינים האלה יחד.
2. מדובר במכשיר משפטי המאפשר לכל אדם לתפור לעצמו מעין חליפה אישית. למשל, אפשר לתת הוראות היכן מבקשים להתגורר, כיצד מבקשים לנהל את העניינים הכספיים (לרבות מתן מתנות לילדים, תרומות וכיוצא בזה), אפשר לקבוע אם לקבל טיפול רפואי כזה או אחר וכל עניין אחר שהממנה מוצא לנכון לקבוע. כמו כן הממנה קובע מתי וכיצד יכנס לתוקף ייפוי הכוח המתמשך.
3. הממנה רשאי לקבוע בייפוי הכוח הוראות לעניין פקיעת תוקפו של ייפוי הכוח לרבות מועד פקיעתו, אפילו אם עדיין לא הופעל.

⚠ חשוב לדעת

יש נושאים שאפשר להסדירם במסגרת ייפוי כוח מתמשך רק בהגשת בקשה מפורשת לבית משפט, כגון עסקאות נדל"ן, נושאים הקשורים לעיזבון, מתן תרומות, מתנות, הלוואות או ערבויות הגבוהות מ-100,000 ש"ח ועוד.

◀ מי יכול להיות מיופה כוח?

1. הממנה בוחר מי יטפל בענייניו, ואותו אדם נקרא "מיופה כוח".
2. ייפוי כוח מתמשך מבוסס על הרצון למנות לממנה אדם שיש לו עימו יחסי קרבה ואמון (לרוב בן משפחה, חבר קרוב או בעל מקצוע כגון עורך דין או רואה חשבון שהוא נותן בהם אמון), המכיר היטב את הממנה, את אורח חייו ואת השקפת עולמו.
3. אפשר למנות מיופה כוח אחד יותר ולקבוע מראש את סמכויותיו.
4. יש אפשרות למנות גם אדם הנקרא "מיוזע" שיקבל עדכונים באשר לכניסת ייפוי הכוח לתוקף ונושאים נוספים.
5. אדם אשר יחולו עליו אחד או יותר מהתנאים שלהלן לא יוכל להתמנות למיופה כוח בייפוי כוח מתמשך:
  - אדם שמונה לו אפוטרופוס או שכבר יש לו ייפוי כוח מתמשך שנכנס לתוקף.
  - עורך הדין שהחתיים על ייפוי הכוח המתמשך או בעל מקצוע שהחתיים על ייפוי כוח מתמשך רפואי (רופא, פסיכולוג, אחות או עובד סוציאלי).
  - מי שהוכרז פושט רגל בבית המשפט (ולא ניתן לו הפטר) או שהוכרז לקוח מוגבל חמור בבנק ישראל לא יוכל להתמנות למיופה כוח לענייני רכוש.
  - מטפל רפואי בתשלום של הממנה (למעט קרוב משפחה).
  - אדם המספק לממנה מקום מגורים בתשלום (למעט קרוב משפחה).
  - מי שכבר מונה למיופה כוח לשלושה אנשים שאינם בני משפחתו.

◀ כיצד אפשר לממש את הליך ייפוי כוח מתמשך?

1. **עריכת ייפוי הכוח המתמשך:** יש למלא טופס מקוון אצל עורך דין מוסמך שקיבל הכשרה מתאימה מהאפוטרופוס הכללי.
לרשימת עורכי הדין המורשים לחתום על ייפוי כוח מתמשך ראו באתר לשכת עורכי הדין: www.bit.ly/lawyer_list.

2. הפקדת ייפוי הכוח המתמשך: לאחר עריכת ייפוי הכוח חובה להפקידו בידי האפוטרופוס הכללי בתנאי לכניסתו לתוקף בהמשך. באפשרות עורך הדין שערך את ייפוי הכוח וכן באפשרות הממנה עצמו להפקיד את ייפוי הכוח במשרדי האפוטרופוס הכללי במחוז הרלוונטי, ויש להפקיד אותו גם באופן מקוון באמצעות עורך הדין. יש לשמור עותק מקורי הן אצל עורך הדין הן אצל האדם הממנה.

3. אישור האפוטרופוס הכללי: לאחר קבלת העותק המקורי באפוטרופוס הכללי ובתום הטיפול בבקשה תישלח הודעה לאדם הממנה עם העתק לעורך הדין על אישור או דחייה של בקשת ההפקדה.

מידע נוסף בדבר ייפוי כוח מתמשך ראו באתר השירותים והמידע הממשלתי:

www.bit.ly/yupui_koah

15.2. תומך בקבלת החלטות

◀ מהו תומך בקבלת החלטות?

תומך בקבלת החלטות הוא הסדר משפטי היכול לשמש חלופה למינוי אפוטרופוס.

תומך החלטה מאפשר לאדם בגיר (בן 18 ומעלה) המתקשה בהבנת מידע ובקבלת החלטות בענייניו לקבל החלטה בעזרה ותמיכה.

◀ מי יכול להיות תומך בקבלת החלטות?

אפשר למנות אדם לתומך החלטות אם הוא עומד בכל התנאים האלה:

1. בגיר (בן 18 ומעלה), המתגורר בישראל כדין ובדרך קבע;
2. האדם המבקש שימונה לו תומך החלטות מעוניין במינויו;
3. הוא הסכים לשמש תומך החלטות;
4. לא מונה לו אפוטרופוס;
5. לא נכנס לתוקף ייפוי כוח מתמשך בעניינו;
6. הוא אינו מצוי בניגוד עניינים או ביחסי תלות עם מקבל ההחלטות (האדם שבעבורו ימונה) שעשויים לדעת בית המשפט לפגוע פגיעה של ממש במתן התמיכה;
7. הוא אינו משמש אפוטרופוס מקצועי או מועסק בתאגיד אפוטרופסות;
8. אם מדובר בבקשה למינוי תומך החלטה לקרוב משפחה או לידיד קרוב, אפשר למנות רק אם אינו משמש תומך החלטות ליותר משלושה אנשים ובתנאי שהשתתף בפגישת תיאום שיערכו האפוטרופוס הכללי או נציבות שוויון זכויות לאנשים עם מוגבלות או מי שהוסמך לכך מטעמם;

9. אם מדובר בבקשה למינוי תומך החלטות מתנדב, אפשר למנותו רק אם אינו משמש תומך החלטות ליותר משלושה אנשים, ובתנאי שהשתתף בתוכנית הכשרה בהיקף של כ-15 שעות מטעם האפטרופוס הכללי ומיועדת למקבלי החלטות מתנדבים;
10. אם אין בסביבתו של מקבל ההחלטות אדם שיכול להתאים לתפקיד, אפשר לאתר באמצעות האפטרופוס הכללי "תומך החלטות מקצועי" אשר עבר הכשרה מתאימה בהיקף של 60 שעות לפחות.

⚠ חשוב לדעת

אם האדם כבר משמש תומך החלטות לאדם אחר באותם עניינים המתבקשים במינוי הנוכחי (למשל בענייני רכוש), יש ליידע בכך את בית המשפט בבקשת המינוי.

◀ מהן סמכויותיו של תומך החלטה?

1. לפנות בהסכמה של מקבל ההחלטה לקבל מידע מגופים רשמיים (כגון בנקים, חברות ביטוח וכו');
2. לסייע למקבל ההחלטה בהבנת המידע הנדרש לו לקבלת החלטות, לרבות החלופות האפשריות והשלכותיהן;
3. להסביר למקבל ההחלטה את הדברים בשפה מובנת;
4. לסייע למקבל ההחלטה במימוש החלטותיו ובמיצוי זכויותיו;
5. לסייע למקבל ההחלטה בביטוי החלטותיו כלפי צדדים שלישיים ועוד.

◀ כיצד ממנים תומך החלטות?

1. אדם המעוניין בתמיכה פונה לבית משפט לענייני משפחה בבקשה למנות אדם אחר שהוא סומך עליו לתפקיד "תומך החלטות" כדי שסייע לו בקבלת החלטות בתחומים שבהם מקבל ההחלטה זקוק לסייע.
2. לבקשה למינוי תומך אפשר לצרף חוות דעת של גורמים מקצועיים ושל בני משפחה החשובות כדי להחליט על מינוי התומך.
3. בית המשפט רשאי למנות תומך בקבלת החלטות לבניר שיכול בקבלת תמיכה לקבל החלטות בעצמו בקשר לענייניו. במינוי יפרט בית המשפט את העניינים שבהם ישמש התומך תומך בקבלת החלטות, את תקופת המינוי, את תפקידיו ואת סמכויותיו.
4. יש פעולות מסוימות שמחייבות פנייה פרטנית לבית משפט (כגון מתן ערבות, פעולות במקרקעין, הסתלקות מעיזבון, מתן ערבות ועוד).
5. יש פעולות מסוימות שאינן בסמכות תומך החלטה כלל (כגון עריכת צוואה, הסכמה מדעת לטיפול רפואי ועוד).

◀ כיצד אפשר לממש את הליך קבלת המינוי של תומך החלטה?

1. **פגישת הכנה במשרד האפוטרופוס הכללי:** יש לתאם פגישה לקבלת מידע עם נציגים ממשרד המשפטים והאפוטרופוס הכללי. הפגישה תתקיים בתוך 45 יום מפניית המבקש. אל פגישה זו יבוא המבקש עם מי שהוא מעוניין למנות לתומך החלטה.

2. **הגשת בקשה לבית המשפט לענייני משפחה:** בעריכת הבקשה צריך לחשוב מהם תחומי החיים שבהם נדרשת תמיכה בקבלת החלטות (כספיים, אישיים, רפואיים וכו'), מה תדירות המפגשים הרצויה עם מקבל ההחלטות ואם רוצים תנאים מסוימים שיפורטו בצו, כגון פעולות משפטיות (חתימה על צ'קים וכו') שיעשה תומך ההחלטה.

3. **החלטת בית המשפט:** בהתאם לבקשה ולדיון ייתן בית המשפט צו שבו יפורט אם הוא מאשר את מינוי תומך ההחלטה, באילו תחומים וכן אם יש תנאים נוספים, כמו מגבלות על תומך ההחלטה או הרשאות נוספות.

על תומך ההחלטה להיפגש עם מקבל ההחלטה באופן סדיר, על פי התדירות שקבע בית המשפט ועל פי הצורך, וגם מקבל ההחלטה וגם תומך ההחלטה יכולים לקבל ייעוץ מגורמים באפוטרופוס הכללי.

מידע נוסף ראו באתר האפוטרופוס הכללי בנושא קבלת החלטות נתמכת:

www.bit.ly/supported_decision

15.3. אפוטרופוסות

◀ מהי אפוטרופוסות?

כל אדם כשר לזכויות, חובות ופעולות משפטיות מרגע לידתו ועד מותו. עם זאת לעיתים מוטלת הגבלה על יכולת האדם לעשות פעולות משפטיות. ההגבלה יכולה להיות קבועה בחוק או להיקבע בפסק דין של בית משפט.

נושא כשרות האדם לבצע פעולות משפטיות מוסדר בחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופוסות, התשכ"ב-1962 (בכל מקום שיצוין בפרק זה "החוק" הכוונה לחוק זה).

◀ באילו מקרים ייתכן מינוי אפוטרופוס?

1. בית המשפט לענייני משפחה יכול למנות אפוטרופוס לאדם שאינו יכול לטפל בענייניו באופן קבוע או דרך ארעי, כולם או מקצתם, ואין מי שמוסמך ומוכן לטפל בהם במקומו. בית המשפט מצמצם את מינוי האפוטרופוס למקרים אלו, וימנה אותו רק לאחר ששיווכח שללא המינוי ייפגעו הזכויות, האינטרסים והצרכים של האדם.

2. בתי המשפט מחויבים לבחון ולשקול היבטים אלו בטרם יחליטו אם למנות לאדם אפוטרופוס:

א. בית המשפט יבחן אם בלא מינוי האפוטרופוס עלולים להיפגע זכויותיו, צרכיו או האינטרסים של האדם ששוקלים למנות לו אפוטרופוס.

ב. בית המשפט ישקול אם אפשר להגיע לאותה מטרה בשמירה על טובת אותו אדם גם בדרך המגבילה פחות את זכויותיו, חירותו ועצמאותו ויבחן את החלופות העומדות לרשותו, לרבות את האפשרות למנות לו **תומך בקבלת החלטות**.

ג. בית המשפט יבדוק אם אותו אדם ערך בעבר **ייפוי כוח מתמשך**.

ד. בית המשפט לא ימנה אפוטרופוס לאדם שאינו מסוגל לטפל בענייניו אך מסוגל לקבל החלטות בקשר אליהם אלא רק בנסיבות מיוחדות ולאחר שנוכח שאין מי שמחוק ומסוגל לסייע לו לטפל בענייניו בלא מינוי אפוטרופוס.

◀ לאילו עניינים ממנים אפוטרופוס?

1. בית המשפט יכול למנות אפוטרופוס לעניינים רפואיים, לעניינים אישיים, לענייני רכוש או לעניין מסוים.
2. על פי התיקון לחוק משנת 2016 נקבע כי בבוא בית המשפט להחליט על העניינים שיימסרו לאפוטרופוס עליו לצמצם ככל האפשר את העניינים שימסרו לאפוטרופוס אם אפשר להשיג את המטרה שלשמה מונה האפוטרופוס ולשמור על טובתו של האדם בלי לקבוע עניינים נוספים.
3. כמו כן בית המשפט מצווה לשקול את תקופת המינוי, ועליו לשקול לצמצם את התקופה אם אפשר להשיג את המטרה שלשמה מונה האפוטרופוס בזמן קצר יותר.

◀ מי יכול להיות ממונה לאפוטרופוס?

1. בית המשפט יכול למנות לאדם אפוטרופוס אחד או יותר.
2. ההעדפה תהיה למנות לאפוטרופוס קרוב משפחה, אך במקרים שאין קרוב משפחה שיכול ומתאים לשמש בתפקיד ייתכן שבית המשפט ימנה לאפוטרופוס תאגיד מקצועי.
3. בית המשפט ימנה לאפוטרופוס את מי שנראה לו בנסיבות העניין מתאים ביותר לטובת האדם ויתחשב ברצונו של אותו אדם, אם הוא מסוגל להבין בדבר ואפשר לברר את דעתו.

הרחבה בנושא אפוטרופוסות ראו באתר האפוטרופוס הכללי: www.bit.ly/apotropus

◀ חובות האפוטרופוס ומיופה הכוח

1. האפוטרופוס ומיופה הכוח נדרשים לשמור על כבודו של האדם, לשמור ככל האפשר על פרטיותו, לפעול בדרך שתאפשר לאדם לממש את יכולותיו ולשמור על מרב עצמאותו בהתאם ליכולותיו.
2. על האפוטרופוס ומיופה הכוח למסור לאדם מידע שיש להם בנוגע לענייניו האישיים והרכושיים ומידע הנוגע לטיפולם של האפוטרופוס ומיופה הכוח בענייני האדם בשפה

מובנת לו ובהתאם ליכולת הבנתו ולסייע לו בנגישות למידע אחר הנוגע לענייניו או דרוש לשם קבלת החלטות בענייניו.

3. על האפוטרופוס ומיופה הכוח לסייע לאדם ולעודדו לקבל החלטות בעצמו בענייניו אם הוא מסוגל לכך.

4. על האפוטרופוס ומיופה הכוח לפעול בדרך שתאפשר לאדם לשמור על ערכיו התרבותיים והדתיים ולסייע לו להשתתף בחיי הקהילה, בפעילויות חברתיות, תרבותיות, שיקומיות ותעסוקתיות, וכן עליהם לפעול בדרך שתאפשר לאדם לשמור על קשרים עם בני משפחה וחברים.

5. על האפוטרופוס ומיופה הכוח לפעול בהתחשבות בשינויים במצבו או בהבנתו של האדם, וכן עליהם לשמוע את דעתו של האדם, להיוועץ עימו באופן ובזמן שהוא מסוגל לכך, להתחשב ברצונו ולעודד אותו לקבל החלטות ולנהל עניינים הנוגעים לו.

6. על האפוטרופוס ומיופה הכוח לשמוע את דעת האדם, לשתפו בכל עניין והחלטה הנוגעים אליו ולהתייעץ עימו, אם אפשר לברר את דעתו; לשם כך ימסרו האפוטרופוס ומיופה הכוח לאדם את המידע הדרוש לו לרבות מהות העניין מושא ההחלטה או הפעולה, החלופות האפשריות, היתרונות והחסרונות שבבחירת כל אחת מהן ואת המלצתם של האפוטרופוס או מיופה הכוח, אם ישנה, ואת הטעמים שביסודה.

7. לאפוטרופוס יש חובה לערוך פרטה ולפרט במסגרתה את כל רכוש, זכויותיו וחובותיו של האדם שלו מונה האפוטרופוס. עליו לעשות כן מדי שנה בשנה ולהגיש את הרשימה לאפוטרופוס הכללי. כמו כן על האפוטרופוס לשמור את הקבלות ואת תיעוד המסמכים של כל הפעולות וההוצאות שהוא עושה בעבור האדם שלו הוא משמש אפוטרופוס. חובה זו אינה קיימת בנוגע למיופה כוח.

8. מי שמונה לו אפוטרופוס או שהופעל לגביו יפוי כוח מתמשך אינו יכול לבצע את הפעולות המשפטיות שבסמכות האפוטרופוס או מיופה הכוח.

9. יש פעולות שהאפוטרופוס ומיופה הכוח אינם יכולים לעשות אלא אם קיבלו את אישור בית המשפט לעשותן. למשל, אם הוא רוצה למכור את דירתו של האדם שלו הוא משמש אפוטרופוס או מיופה כוח עליו לפנות לבית המשפט ולנמק את הסיבה, והמכירה תקבל תוקף רק מרגע שיאשר אותה בית המשפט.

לכל שאלה בנושא אפשר לפנות למוקד השירות והמידע של מערך הפיקוח על אפוטרופוסים בטלפון *6107.